STM:n täydentävä lausunto 31.10.2022

Valtiovarainvaliokunnan Kunta- ja terveysjaosto
tiistai 25.10.2022 klo 9.30/ HE 154/2022 vp.

Teema: Toimenpiteet ja rahoitus sote-palvelujen saatavuuden parantamiseksi, hoitovelan ja jonojen purkamiseksi sekä hoitotakuun edistämiseksi.

Vastauksia kuulemisessa esitettyihin kysymyksiin

1. Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus –ohjelman ja kestävän kasvun ohjelman kehittämishankkeiden vaikuttavuudesta

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus –ohjelman kehittämishankkeiden vaikuttavuudesta

THL vastaa tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman hyötytavoitteiden toteutumisen kansallisesta seurannasta ja arvioinnista. THL:n toteuttama seuranta ja arviointi on ns. kehittävää arviointia, jonka tarkoituksena on tukea alueilla tehtävää kehittämistoimintaa hyötytavoitteiden suuntaisesti. Arviointi on osa THL:n antamaa tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman toimeenpanon tukea. Tukitoimia suunnataan arviointitulosten perusteella.

Tuoreimman seurannan eli kevään 2022 seurannan ja arvioinnin raportointi (http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-915-3) sisältää perusterveydenhuollon kiireettömään hoitoon pääsyn tiedot huhtikuuhun 2022 asti. Nuorten psykososiaalisten menetelmien koulutuksiin liittyviä tietoja seurattiin toukokuuhun 2022 asti. Raportti toteaa pääsystä kiireettömään hoitoon seuraavasti:

Sote-keskus -ohjelman hankkeet aloittivat toimintaansa vuoden 2020 lopulla, mutta niiden vaikutus pandemiaa edeltäviä lukuja parempaan hoitoon pääsyyn voi olla vain pienehkö, koska ohjelmassa kehitettyjä uudenlaisia hoitoon pääsyn parantamiseen tähtääviä ratkaisuja ei vielä keväällä 2022 ollut skaalattu kokonaisia hyvinvointialueita koskeviksi toimintatavoiksi.

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman ulkoinen väliarviointi toteutettiin keväällä 2022. Alueilla koettiin, että ohjelman hyötytavoitteet ovat laajoja strategisia päämääriä ja pitkän aikavälin kehittämiskohteita, joiden toteuttaminen on lyhyen ohjelmakauden ja yhtäaikaisen hyvinvointialueiden perustamisen rinnalla aikataulullisesti haastavaa. Ohjelman sisältöjen nähtiin kuitenkin tukevan alueita oikealla tavalla.

Palveluiden saatavuuden parantamisen osalta väliraportin (https://soteuudistus.fi/documents/16650278/21777209/Tulevaisuuden_sote-keskus_v%C3%A4liraportti_final_140622.pdf/d681e3d5-48be-5e44-e695-1354ec5220cd/Tulevaisuuden_sote-keskus_v%C3%A4liraportti_final_140622.pdf?t=1660040343950) keskeiset havainnot ovat seuraavat:

- Koronan vaikutukset hoitoon pääsyyn ovat olleet merkittäviä koko hankekauden, minkä

vuoksi hankkeen aikaan saamaa muutosta on haastavaa eritellä.
- Lisäksi haasteena on luotettavien mittareiden puuttuminen; lähtötilanteen kuvaaminen on monin paikoin puutteellista.
- Muutamat alueet nostavat esiin jo tunnistetun positiivisen muutoksen hoitoon pääsyssä.

Ohjelmakokonaisuuden tulokset ja vaikutukset arvioidaan keväällä 2024, jolloin toteutetaan ulkoisen loppuarvioinnin toinen osa. Loppuarviointi painottuu tavoitteiden saavuttamiseen, tuloksiin ja tunnistettuihin vaikutuksiin.

Kestävän kasvun ohjelman kehittämishankkeiden arvioinnista

Ensimmäiset kestävän kasvun ohjelman kehittämishankkeet ovat vasta käynnistyneet vuonna 2022. STM koordinoi osaltaan Suomen kestävän kasvun ohjelmaa ja vastaa seurannasta ja arvioinnista yhteistyössä THL:n ja TTL:n kanssa. THL vastaa hyvinvointialueiden hankkeiden seurannan koonnista ja raportoinnista STM:lle sekä tavoitteiden toteutumisen arvioinnista yhteistyössä STM:n kanssa. Hankkeiden tulee työskennellä Innokylässä (https://innokyla.fi/fi). THL:n erikseen ohjeistamalla tavalla. Innokylän palvelut tarjoavat tukea toimintamallien kehittämiseen, kokeiluun, arviointiin ja raportointiin. Kun ratkaisut ja toimintamallit kehitetään ja jaetaan Innokylässä, ne ovat hyödynnettävissä laajasti hankkeiden päätyttyä. Innokylän käyttö tukee hanketoimijoiden vertaisoppimista, tiedonjakoa ja hankeviestintää.

Suomen kestävän kasvun ohjelmassa on julkaistu seurantaindikaattorit ohjelman mukaisille uudistuksille ja investoinneille. Kansallisia välitavoitteita ja niiden seurannan indikaattoreita on valmisteltu vuoden 2022 aikana. Alueiden suositellaan pohtivan etukäteen oman toimintansa lähtökohdista myös muita mittareita, joiden avulla voidaan mitata ja varmistaa tavoitteiden toteutumista koko hankekauden ajan. Alustavan suunnitelman mukaan STM-konsernin asiantuntijalaitokset toteuttavat hankkeiden arviointia säännöllisesti kansallisesti yhtenäisellä tavalla. Arviointia tullaan toteuttamaan huomioiden tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman hyötytavoitteiden arviointi. Vaikutusten kokonaisarviointi toteutetaan tarvittaessa ulkoisena arviointina.

2. *Tulevaisuuden sosiaali- ja terveysohjelman ja kestävän kasvun ohjelman rahoituksen käytöstä*

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus –ohjelma

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus –ohjelman valtionavustuksiin sovelletaan valtioneuvoston asetusta sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeiden valtionavustuksista vuosina 2020–2023 (13/2020) ja valtionavustuslakia (688/2001). Lisäksi on noudatettava hankeoppaan ja valtionavustuspäätöksen ehtoja.

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus –ohjelman hankeoppaan mukaan hankkeen toteuttamiseen liittyviä, hyväksyttäviä kustannuksia ovat hankkeen toteuttamisen kannalta tarpeelliset ja määrältään kohtuulliset kustannukset:

1. hallinnointikustannukset,
2. hankkeen henkilöstökustannukset,
3. matkakustannukset,

4. toimitilojen vuokrat,
5. välittömästi hankkeen toteuttamiseen liittyvät irtaimen omaisuuden hankintakulut,
6. ulkopuolisista lähteistä hankitun tutkimuksen ja tietämyksen sekä konsultoinnin ja vastaavien asiantuntijapalvelujen kustannukset ja
7. muut hankkeen toteuttamiseksi välttämättömät kustannukset.

Hankkeen henkilöstömenojen tulee kohdentua kehittämistoiminnasta, esimerkiksi uuden toimintamallin käyttöönotosta ja sen arvioinnista, aiheutuviin kustannuksiin, joten ne eivät saa sisältää hanketoimijan perustyöstä aiheutuvia kustannuksia. Uusien pysyvien virkojen perustaminen ei oikeuta valtionavustukseen.

Osassa alueista ovat tarpeen hankkeistetut jonojen ja kasautuneen palvelutarpeen purkutoimet. Tämä edellyttää hetkellisesti tavallista enemmän kapasiteettia. Silloin kun nämä kytkeytyvät välittömästi kehittämis- ja kokeilutoimiin tai uusien toimintamallien käyttöönottoon, voidaan näitä toimia rahoittaa valtionavustuksella.

Kestävän kasvun ohjelma

Kestävän kasvun ohjelman valtionavustuksiin sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001) ja lakia Euroopan unionin elpymis- ja palautumistukivälineen hallinnoinnista, valvonnasta ja tarkastuksesta (537/2022). Valtionavustukseen oikeuttavista kustannuksista säädetään valtioneuvoston asetuksessa elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisista sosiaali- ja terveysalan valtionavustuksista vuosina 2021–2025 (1126/2021). Valtionavustusten myöntäminen pohjautuu keskeisesti Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2021/241. Lisäksi on noudatettava hankeoppaan ja valtionapupäätösten ehtoja.

Kestävän kasvun ohjelman STM:n toisen valtionavustushaun (vuosille 2023–2025) hankeoppaan mukaan hankkeen toteuttamiseen liittyviä, hyväksyttäviä kustannuksia ovat hankkeen toteuttamisen kannalta tarpeelliset ja määrältään kohtuulliset kustannukset:

1. hallinnointikustannukset,
2. henkilöstökustannukset,
3. matkakustannukset,
4. toimitilojen vuokrat,
5. välittömästi tavoitteen toteuttamiseen liittyvät irtaimen omaisuuden hankintakulut,
6. ulkopuolisista lähteistä hankitun tutkimuksen, tietämyksen, konsultoinnin ja vastaavien asiantuntijapalveluiden kustannukset sekä käyttöoikeudet ja lisenssit;
7. määritellyn tavoitteen toteuttamiseksi välttämättömät muut kuin 1–6 kohdassa tarkoitetut kustannukset.

Valtionavustusta ei saa käyttää hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) mukaisten tehtävien rahoittamiseen, ellei näillä toimilla ole välitöntä yhteyttä hankkeen kokeilu- ja kehittämistyöhön tai uusien toimintamallien käyttöönottoon. Silloin kun hankkeissa toteutetut ja määräaikaiset jononpurkutoimet liittyvät välittömästi kehittämistoimiin tai uusien toimintamallien käyttöönottoon, voidaan näitä toimia rahoittaa valtionavustuksella.

3. Miten paljon ohjelmien kehittämistoiminnan avulla on purettu hoito- ja palvelujonoja?

Viittaan kohdan 1 vastaukseen tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus –ohjelman ja kestävän kasvun ohjelman kehittämishankkeiden vaikuttavuudesta.

Eveliina Pöyhönen

osastopäällikkö

Tapani Hämäläinen

lääkintöneuvos